עין משפט נר מצוה

ה א מיי' פ"ד מהל' אישות הל"ח סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סי' מב סעי' א:

ו ב מיי' פ"ב מהל' מחוסרי כפרה הל"ג:

ג [מיי' פ"ה מהל' איסורי ביאה הלכה א טוש"ע י"ד סי' קפג סעיף א]:

ז ד מיי' פ"א מהל' מעשר שני הל"ה ופ"ד מהל' שמיטה ויובל הל"ב [טוש"ע י"ד סי' שלא סעיף קכו]:

◆

מוסף רש"י

דמדעתה אין שלא מדעתה לא. והלכה והיתה לאיש אחר (דברים כד) מדעתה משמע (יבמות יט:). דבעינן דעת המקנה (לקמן מד.). משיבת נפש. משיבתו מדרכי מיתה לדרכי חיים (תהלים יט, ח). שדרכו של איש לחזר על אשה. אדם פטי מבקש ומחזר עד שמוצא (נדה לא:). דדרכא דמיכלא יתירא. מחמת רוב אכילה ושתיה וטעינת משוי יותר מדאי וכל הדרכים האמורים כאן מביאים לידי זיבה (נזיר סה:). אתרוג שוה לאילן בג' דרכים. ואין אחר חנטה לענין ערלה ורבעי ושביעית (ר"ה יד:) לערלה שנוהג בו כאילן, וכן רבעי נוהג בו, ולשביעית דאזלינן ביה לענין שביעית בתר חנטה (סוכה לט:). ולירק בדרך אחד. שבשעת לקיטתו עישורו, שאם חנטה בשניה ונלקטה בשלישית, מתעשר כדת שנה שלישית כירק, לפי שאף הוא דרכו לגדל על כל מים (ר"ה יד:). שאם חנט בשנה שניה, שמעשרותיה מעשר ראשון ומעשר שני, ונלקטו בשלישית לשמיטה, שמעשרותיה מעשר ראשון ומעשר עני, מתעשר כדין מעשר שלישית, ואילו שאר אילנות שחנטו פירותיהן בשניה ונלקטו בשלישית, מתעשרין כדין שניה, ולענין מעשר השוו אתרוג לירק, דמעשר פירות האילן וירקות דרבנן ומעשר דגן ותירוש ויצהר דאורייתא, ובדגן ויצהר ילפינן בר"ה (יג:) שמתעשר אחר השנה שהביאו שליש מקראי, ואסמכו רבנן מעשר דבריהם אדגן ויצהר, מה דגן ויצהר מיוחדים שגדלים על רוב מים, דהיינו מי גשמים, ומתעשרין לשנה שעברה, אף כל הגדילין על רוב מים כגון פירות האילן, מתעשרין לשנה שעברה, יצאו ירקות שגדילין על כל מים שמתעשרים לשנה הבאה, ואתרוג נמי גדל על כל מים כירק (סוכה מ.).

◆

תוס' ר"י הזקן

דאורייתא. דכתיב לשון קנין בכסף. והא דתנן בשבעה וכו'. כגון פרק [ב מ"ב] היא שנויה.

אי נמי [1]שדות בכסף יקנו תני האשה נקנית וניתני התם האיש קונה מעיקרא תני לישנא דאורייתא ולבסוף תני לישנא דרבנן ומאי לישנא דרבנן דאסר לה אכ"ע כהקדש וניתני הכא האיש קונה משום דקא בעי למיתנא סיפא וקונה את עצמה בדידה תנא נמי רישא בדידה וניתני האיש קונה ומקנה משום דאיכא מיתת הבעל דלאו איהו קא מקני [ה]מן שמיא הוא דמקני לה ואב"א אי תנא קונה ה"א אפילו בע"כ תנא האשה נקנית [א]דמדעתה אין [ב]שלא מדעתה לא ומאי איריא דתני שלש ליתני שלשה משום דקא בעי למיתני דרך ודרך לשון נקבה הוא דכתיב [2]והודעת להם את הדרך ילכו בה ואלא הא [ג]דתניא [ד]בשבעה דרכים בודקין את הזב ניתני שבע משום דקא בעי למיתני דרך ואשכחן דרך דאיקרי לשון זכר דכתיב [3]בדרך אחד יצאו אליך ובשבעה דרכים ינוסו לפניך אי הכי קשו קראי אהדדי וקשיא נמי מתני' אהדדי קראי אהדדי לא קשיין הכא דבתורה קאי ותורה איקרי לשון נקבה דכתיב [4]תורת ה' תמימה משיבת נפש כתב לה בלשון נקבה התם דבמלחמה קאי דדרכו של איש לעשות מלחמה ואין דרכה של אשה לעשות מלחמה כתב לה בלשון זכר מתני' אהדדי לא קשיין הכא דלגבי אשה קאי קתני לה בלשון נקבה התם דלגבי איש קאי דדרכו של איש ליבדק ואין דרכה של אשה ליבדק דהא [ו]אשה נמי[ה] באונס מיטמאה תני לשון זכר מ"ט תני שלש משום דרכים ניתני דברים וניתני שלשה משום דקבעי למיתני ביאה וביאה איקרי דרך דכתיב [5]ודרך גבר בעלמה כן דרך אשה מנאפת הא תינח ביאה כסף ושטר מאי איכא למימר משום ביאה ותני תרתי אטו חדא הנך נמי צורך ביאה נינהו ואב"א הא מני ר"ש היא דתניא ר"ש אומר מפני מה אמרה תורה [6]כי יקח איש אשה ולא כתב כי [י]תלקח אשה לאיש [ז]מפני שדרכו של איש לחזר על אשה ואין דרכה של אשה לחזר על איש משל לאדם שאבדה לו אבידה מי חוזר על מי בעל אבידה מחזר על אבידתו והא דתנן [ח]בז' דרכים בודקין את הזב ליתני דברים התם הא קמ"ל דדרכא דמיכלא יתירא לאתויי לידי זיבה ודרכא דמישתיא יתירא לאתויי לידי זיבה והא דתנן [ט][י]אתרוג שוה לאילן בג' דרכים ליתני דברים משום דבעינן[י] מתני סיפא ולירק בדרך אחד סיפא נמי ניתני דבר

התם

ויתני הכא האיש קונה. כי היכי דתני בלישנא דרבנן האיש מקדש: **ויתני.** הכא האיש קונה בג' דרכים: **ומקנה.** אותה לעצמה בשתי דרכים: ומשני **משום דאיכא.** בהנהו ב' דרכים מיתת הבעל: **בודקים את הזב.** במאכל ובמשתה בחולי במשא בקפיצה ומראה והרהור שמא מחמת אחד מהן ראה ואנוס הוא וטהור דרחמנא אמר (ויקרא טו) מבשרו מאליו ולא מחמת אונס והאשה באונס נמי מטמאה כדאמר בפ' בנות כותים (נדה דף לו:) כשהוא אומר כי יזוב זוב דמה הרי אונס אמור: ופרכינן **מ"ט תני שלש.** משום דרכים קאמרת: **ליתני דברים וליתני שלשה.** כי אורחא דגמרא: **ושני תרתי משום חדא.** בתמיה שינה לשון כסף ושטר משום ביאה היה לו לילך אחרי הרוב: **הא מני.** דתני לשון דרך בקדושי אשה ר"ש היא דאמר אורחא דארעא שייך בהו: **אבידה.** אחת מצלעותיו: **בג' דרכים.** ערלה ורבעי נוהג בו כאילן ולענין שביעית הולכין בפירותיו אחר החנטה כאילן ולא אחר לקיטה כירק: **ולירק בדרך אחד.** שבשעת לקיטתו עישורו שאין הולכין בו לענין מעשרות אחר חנטה כשאר אילנות אלא אחר שנה שנלקט בו כירק כדמפרש טעמיה לקמן. המעשרות משתנות כסדר השנים שנה ראשונה של שמיטה מעשר ראשון ושני וכן בשניה אבל שלישית מעשר ראשון ומעשר עני ואם חנט בשניה ונלקט בשלישית כשאר אילנות אחר חנטה ובאתרוג אחר לקיטה כירק:

התם

אי נמי שדות בכסף יקנו. והא דלא מייתי קנין שנכתב בתורה מכסף מקנתו (ויקרא כה) משום דבעי לאתויי קנין דשדה וקשה א"כ ה"ל לאתויי השדה אשר קנה אברהם וי"ל דמההיא ליכא למידק דאיכא למימר השדה אשר קנה אברהם בחזקה או בשטר[א] דהא לא כתיב השדה אשר קנה בכסף: **דאסר** לה אכ"ע בהקדש. והרי את מקודשת לי כלומר להיות לי מקודשת לעולם בשבילי כמו (נדרים ד' מח.) הרי הן מקודשין לשמים להיות לשמים[ב] ופשטא דמילתא מקודשת לי מיוחדת לי ומזומנת לי[ג] ומיהו אם היה אומר טלית זו מקודש לי אין נראה שיועיל[ד] דגבי אשה כמה דמתיחדת להיות לו היא נאסרת לכל אבל בככר וטלית לא שייך למימר הכי: **אי** תנא קונה ה"א בע"ב. ואע"ג דתני האיש מקדש דמשמע בע"כ היינו משום דבכבר אשמועינן הכא דבע"כ לא והא דקתני היבמה נקנית ולא קתני היבם קונה בע"כ[ה] איידי דקתני האשה נקנית תני נמי סיפא היבמה נקנית דנקנית משמע מדעתה ומשמע בע"כ[ו]: **ליתני** שלשה. פירוש משום דכל התורה כולה בלשון זכר נאמרה: **קשו** קראי אהדדי. אע"ג דמצינו כמה דברים שנקראים בלשון זכר ונקבה דכתיב (יחזקאל ב) יד שלוחה אלי והנה בו מגילת ספר וכן השמש באה (בראשית טו) השמש יצא (שם יט) המחנה האחת והכהו (שם לב) וכן בלשון חכמים מצינו (שבת דף כא.) גבי נר שכבתה אין זקוק לה נר שכבה (שם דף מד.) הלכה המורך טרפון (סנהדרין דף לג.) השוכר את החמור והבריקה והוליכה בהר (ב"מ דף עח.) לא הספיק בעל הפרה למשוך את החמור עד שמת החמור (כתובות דף עו.) והנהו רבות מיהו היכא דאיכא לשנויי משנינן ונקראי נמי יש שום דרשה אי נמי לפי שראה המשניות ששינו לשונם אחרי שני הפסוקים היה רוצה לתת בהם טעם ודקדוק עליהם: **הכא** דבתורה קאי ותורה איקרי לשון נקבה. וא"ת מלחמה נמי איקרי לשון נקבה דכתיב (שמואל א לא) ותכבד המלחמה אל שאול ויתוסף (עוד) המלחמה (שם יט) ועוד כי היכי דקאמר דרכו של איש לעשות מלחמה ולא אשה ה"נ דרכו של איש ללמוד תורה ולא אשה וי"ל דלא דמי דהכא בתורה גופיה קאי דקרי הכתוב בלשון דרך ולא קאי בלומדיה וכתוב יצאו אליך (דברים כח) אאנשי מלחמה קאי והם האנשים שדרכם לעשות המלחמה: [מפני מה אמרה תורה כי יקח וכו'. פי' דמשמע בע"כ ולא כתיב כי תלקח דמשמע מדעתה[ז]] ת"י:

אתרוג שוה לאילן בג' דרכים. פי' בקונטרס לערלה ולרבעי ולשביעית דלענין שביעית הולכין בפירותיו אחר חנטה כאילן ולא בתר לקיטה כירק וא"ת השתא משמע דרבעי נוהג באתרוג א"כ קשה מהא דמ"ד תני כרם רבעי בריש כילד מברכין (ברכות דף לה.) דמשמע דאין רבעי נוהג בשאר אילנות וי"ל דה"ק כרם רבעי כל היכא דמצי למתני והיכא דל"ת למתני לא [ט]פליגי עליה דלא פליגי התם לומר שלא יסבור שום תנא נטע רבעי דשמא בר מההיא דאתרוג איכא פלוגתא דתנאי בהדיא בשום מקום ולא נחלקו אלא לסתום המשניות דסוף מס' מעשר שני ובשאר דוכתין אי כמאן דסבר (ברכות דף לה.) נטע רבעי אי כמאן דסבר (שם) כרם רבעי לידע כמאן הלכתא וי"מ דאפי' מאן דתני כרם רבעי מודה בשאר אילנות דמדרבנן נוהג והכא מדרבנן קאמר ויש לנו נפקותא בדבר דאי פליגי דמאן דתני כרם רבעי דוקא אבל בנטע אין רבעי כלל אפילו מדרבנן ואמרו (שבת דף קלט.) כל המיקל בארץ הלכה כמותו בחוצה לארץ וא"כ עכשיו בחו"ל אין דין רבעי נוהג באילנות ואי מדרבנן כ"ע מודו דנוהג בשאר אילנות ה"ה בחו"ל דרבעי נוהג מדרבנן ומה שפי' בקונטרס לשביעית אזלינן בתר חנטה כאילן ולא בתר לקיטה כירק משמע מתוך פירושו דבירק אזלינן בתר לקיטה לענין שביעית ולא דק דבמס' שביעית (פ"ט מ"א) תנן כל הספיחים מותרין חוץ מספיחי כרוב והקשה רבינו נסים דבפרק מקום שנהגו (פסחים דף נא:) תני איפכא ותירץ דבההיא דמס' שביעית דקתני כל הספיחים מותרין מיירי בספיחים של ערב שביעית שנכנסו בשביעית דכיון שגדלו רובן בששית הם כשל ששית ומותרין אף לסחורה חוץ מספיחי כרוב שהם אסורין לסחורה כדין שביעית או אחר הביעור לאכילה כדמפרשינן בירושלמי[ס] דכל ירק אתה יכול לעמוד עליו בין חדש בין ישן אבל ספיחי כרוב שדרכו[ע] לגדל אמהות אמהות ויש עלין שהם גדלים בשביעית ושמא יקח מן העלין שהן אסורין ויאמר מן האמהות לקחתי והוא דמקום שנהגו (שם) דקתני כל הספיחים אסורים מיירי בספיחים שגדלו בשביעית ואליבא דרבי עקיבא[פ] דדריש וכי

מאמר

מסורת הש"ס

א) כתובות פב: [וש"נ] יבמות לט., ב) [וע"ל רש"י ביבמות יט: ד"ה קדושין דשלמא והלכה והיתה לאיש אחר מדעתה משמע ועי"ע רש"י לקמן מד. ד"ה קדושין דמדעתה דבעינן דעת המקנה], ג) [נ"ל דתנן], ד) [וכן פ"ב מ"ב נזיר סה:], ה) [בכת"י: אשה באונס נמי מיטמאה. וכצ"ל. (יעב"ץ)], ו) פ"א מקת, ז) נדה לא:, ח) נזיר סה: [וכן פ"ב מ"ב], ט) ר"ה יד: סוכה לט: בכורים פ"ב מ"י, י) [בכת"י: דבעי, כדפו"ר: דבעא], כ) [לקמן יד ע"א], ל) [לפנינו שם במשנה הם שני בבות נפרדים], מ) [כדפו"ר: פליג. וכן בסמוך], נ) [ושם ד"ה כל], ס) [שביעית פ"ט ה"א], ע) [כדפו"ר: שדרכן], פ) [בפסחים שם].

◆

תורה אור השלם

1. שָׂדוֹת בַּכֶּסֶף יִקְנוּ וְכָתוֹב בַּסֵּפֶר וְחָתוֹם וְהָעֵד עֵדִים בְּאֶרֶץ בִּנְיָמִן וּבִסְבִיבֵי יְרוּשָׁלַםִ וּבְעָרֵי יְהוּדָה וּבְעָרֵי הָהָר וּבְעָרֵי הַשְּׁפֵלָה וּבְעָרֵי הַנֶּגֶב כִּי אָשִׁיב אֶת שְׁבוּתָם נְאֻם יְיָ: ירמיהו לב מד
2. וְהִזְהַרְתָּה אֶתְהֶם אֶת הַחֻקִּים וְאֶת הַתּוֹרֹת וְהוֹדַעְתָּ לָהֶם אֶת הַדֶּרֶךְ יֵלְכוּ בָהּ וְאֶת הַמַּעֲשֶׂה אֲשֶׁר יַעֲשׂוּן: שמות יח כ
3. יִתֵּן יְיָ אֶת אֹיְבֶיךָ הַקָּמִים עָלֶיךָ נִגָּפִים לְפָנֶיךָ בְּדֶרֶךְ אֶחָד יֵצְאוּ אֵלֶיךָ וּבְשִׁבְעָה דְרָכִים יָנוּסוּ לְפָנֶיךָ: דברים כח ז
4. תּוֹרַת יְיָ תְּמִימָה מְשִׁיבַת נָפֶשׁ עֵדוּת יְיָ נֶאֱמָנָה מַחְכִּימַת פֶּתִי: תהלים יט ח
5. דֶּרֶךְ הַנֶּשֶׁר בַּשָּׁמַיִם דֶּרֶךְ נָחָשׁ עֲלֵי צוּר דֶּרֶךְ אֳנִיָּה בְלֶב יָם וְדֶרֶךְ גֶּבֶר בְּעַלְמָה: כֵּן דֶּרֶךְ אִשָּׁה מְנָאָפֶת אָכְלָה וּמָחֲתָה פִיהָ וְאָמְרָה לֹא פָעַלְתִּי אָוֶן: משלי ל יט - כ
6. כִּי יִקַּח אִישׁ אִשָּׁה וּבָא אֵלֶיהָ וּשְׂנֵאָהּ: דברים כב יג

◆

מוסף תוספות

א. וכסף השדה לא בא אלא לפרעון. ריטב"א.

ב. פי' כגון קדשי קדשים שמותרים לכהנים שבזכרי כהונה ואסור לזולתן וכו' אף אישה זו כיון שנתקדשה הותרה לבעלה ונאסרת לאחרים. הרס"ה מובא בתוס' הרא"ש.

ג. כמו וקדשתם היום ומחר דמתרגמינן ותזמנינון. תוס' הרא"ש.

ד. דלא הוי מפרשינן ליה שיהא אסור כהקדש לכל להיות לי. שם. (ועי' חזו"א סימן קמח).

ה. אע"ג דבע"כ מיבם לה. תוס' הרא"ש.

ו. והא דתני האשה נקנית דמשמע נמי בע"כ י"ל דקונה משמע ודאי בע"כ אבל ניקנית משמע בין מדעתה בין בע"כ ותפשת מועט תפשת. רשב"א. (ועי' ריטב"א)

ז. דחלקת משמע שתומין עצמה ותתרצה בכך דומיא דניקנית ומתני' אבל כי יקח משמע אפי' בע"כ כעין האיש קונה. רשב"א.

Torah-Box.com
diffusion du judaïsme aux francophones